

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВІСНИК
АГРАРНОЇ НАУКИ ПРИЧОРНОМОР'Я
Науковий журнал

Виходить 4 рази на рік
Видається з березня 1997 р.

Випуск 4 (87) 2015

Миколаїв
2015

Засновник і видавець: Миколаївський національний аграрний університет.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №19669-9469ПР від 11.01.2013 р.

Збірник включено до переліку наукових фахових видань України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 13.07.2015 р. №747.

Головний редактор: В.С. Шибанін, д.т.н., проф., чл.-кор. НААНУ

Заступники головного редактора:

І.І. Червен, д.е.н., проф.

І.П. Агаманюк, д.т.н., доц.

В.П. Клочан, к.е.н., доц.

М.І. Гиль, д.с.-г.н., проф.

В.В. Гамаюнова, д.с.-г.н., проф.

Відповідальний секретар: Н.В. Потриваєва, д.е.н., проф.

Члени редакційної колегії:

Економічні науки: О.В. Шибаніна, д.е.н., проф.; Н.М. Сіренко, д.е.н., проф.; О.І. Котикова, д.е.н., проф.; Джулія Олбрайт, PhD, проф. (США); І.В. Гончаренко, д.е.н., проф.; О.М. Вишневська, д.е.н., проф.; А.В. Ключник, д.е.н., проф.; О.Є. Новіков, д.е.н., доц.; О.Д. Гудзинський, д.е.н., проф.; О.Ю. Єрмаков, д.е.н., проф.; В.І. Топіха, д.е.н., проф.; В.М. Яценко, д.е.н., проф.; М.П. Сахацький, д.е.н., проф.; Р. Шаундерер, Dr.sc.Agr. (Німеччина)

Технічні науки: Б.І. Бутаков, д.т.н., проф.; К.В. Дубовенко, д.т.н., проф.; В.І. Гавриш, д.е.н., проф.; В.Д. Будаков, д.т.н., проф.; С.І. Пастушенко, д.т.н., проф.; А.А. Ставинський, д.т.н., проф.; А.С. Добишев, д.т.н., проф. (Республіка Білорусь).

Сільськогосподарські науки: В.С. Топіха, д.с.-г.н., проф.; Т.В. Підпала, д.с.-г.н., проф.; А.С. Патрева, д.с.-г.н., проф.; В.П. Рибалко, д.с.-г.н., проф., академік НААН України; І.Ю. Горбатенко, д.б.н., проф.; І.М. Рожков, д.б.н., проф.; І.П. Шейко, д.с.-г.н., професор, академік НАН Республіки Білорусь (Республіка Білорусь); С.Г. Чорний, д.с.-г.н., проф.; М.О. Самойленко, д.с.-г.н., проф.; А.К. Антипова, д.с.-г.н., проф.; В.І. Січкач, д.б.н., проф.; А.О. Лимар, д.с.-г.н., проф.; В.Я. Щербаков, д.с.-г.н., проф.; Г.П. Морару, д.с.-г.н. (Молдова)

Рекомендовано до друку вченою радою Миколаївського національного аграрного університету. Протокол № 4 від 01.12.2015 р.

Посилання на видання обов'язкові.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

Адреса редакції, видавця та виготовлювача:

54020, Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9,

Миколаївський національний аграрний університет,

тел. 0 (512) 58-05-95, <http://visnyk.mnau.edu.ua>, e-mail: visnyk@mnau.edu.ua

© Миколаївський національний аграрний університет, 2015

РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

А. В. Бурковська, кандидат економічних наук, доцент
Т. І. Лункіна, кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто індикатори сталого розвитку країни, розкрито сутність і значення соціальної відповідальності бізнесу. Досліджено особливості корпоративної соціальної відповідальності в Україні. Визначено основні напрями поліпшення соціальної відповідальності вітчизняного бізнесу. Доведено, що корпоративна соціальна відповідальність дає можливість компаніям вигідно відрізнитися від інших, не орієнтованих соціально, демонструючи свій високий рівень громадської відповідальності.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, бізнес, соціальні інвестиції, соціальна діяльність, соціальний пакет.

Постановка проблеми. Протягом останніх років у більшості країн світу відбулася активізація наукових досліджень з питань як соціальної відповідальності взагалі, так і корпоративної соціальної відповідальності зокрема.

Корпоративна соціальна відповідальність – це відповідальність бізнесу перед суспільством, яка проявляється у виконанні зобов'язань підприємств. Така практика активно використовується іноземними підприємцями у своїй діяльності, а в Україні, на жаль, вона ще не знайшла широкого розповсюдження. Хоча соціально відповідальний бізнес, як показує практика, є запорукою успішного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням корпоративної соціальної відповідальності у своїх дослідженнях приділяє увагу велика чисельність науковців, серед яких: М. П. Буковинська [1], І. Ю. Гришова, Т. В. Зверева, Г. Г. Півняк, Н. Я. Яневич [6], В. В. Ярова та інші. Але, незважаючи на зростаючу кількість публікацій щодо цієї проблематики, деякі питання розвитку корпоративної соціальної відповідальності в Україні все ж потребують подальшого вивчення.

Метою даної статті є дослідження сутності соціальної відповідальності бізнесу, а також основних напрямів розвитку корпоративної соціальної відповідальності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальна відповідальність бізнесу тісно пов'язана з поняттям сталого розвитку на рівні корпорації, міста, регіону, країни. З метою визначення місця і ролі країни в світі існують загальноприйняті індикатори сталого розвитку, серед яких:

- соціальні (життєвий рівень населення, якість людських ресурсів, захищеність життєдіяльності);
- екологічні (якість атмосфери, гідросфери та літосфери);
- економічні (економічний розвиток, характеристики споживання, фінансові ресурси та механізми тощо) [3].

Вітчизняні підприємці під корпоративною соціальною відповідальністю інколи розуміють добродійність, обкладання податками, соціальні програми тощо. А загальносвітовий досвід об'єктивно свідчить про існування єдиного стандарту, який передбачає триєдиний підхід щодо визначення сутності корпоративної соціальної відповідальності. І тому, на нашу думку, корпоративна соціальна відповідальність в Україні повинна передбачати здійснення одночасних заходів у галузях:

- економіки компаній;
- екології компаній;
- соціальної діяльності компаній.

Економіка компаній характеризується в кінцевому результаті відповідальністю за продукт, який виробляють компанії. Цей продукт повинен бути екологічно безпечним для споживачів, доступним для них у ціновому плані, якісним, правильно і вчасно поставленим.

Екологія компаній передбачає вивчення навантаження на зовнішнє середовище, яке здійснюють компанії, а також заходи, що компанії проводять в галузі зовнішнього середовища.

Щодо соціальної діяльності компаній, то ми вважаємо, що її слід вивчати як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівнях.

Процес корпоративної соціальної відповідальності активізувався ще в середині дев'яностих років двадцятого століття. До цього процесу і нині, здебільшого долучаються великі компанії. А малий і середній бізнес у цьому плані відстає, це йому не цікаво і не вигідно через додаткові фінансові навантажен-

ня. Тому для малого і середнього бізнесу на сучасному етапі ще притаманний рівень добродійності.

Перехід від добродійності до соціальних інвестицій підприємств розширить поняття корпоративної соціальної відповідальності і допоможе у розв'язанні актуальних проблем щодо підвищення рівня життя населення, зайнятості, освіти, охорони здоров'я і навколишнього середовища.

Н. Я. Яневич розглядає соціальні інвестиції у двох аспектах, а саме:

1) як соціальну діяльність підприємства, спрямовану на зовнішнє середовище з метою створення сприятливого іміджу в очах громадянського суспільства та надання соціальних благ працівникам підприємства;

2) як інвестиції в людський капітал (витрати на освіту, охорону здоров'я, виховання гуманітарних складових, посилення мотивації працівників тощо), що сприяють підвищенню професійної кваліфікації та покращенню продуктивних здібностей людини і, тим самим, збільшують продуктивність праці [6].

Слід зазначити, що обсяги інвестицій для здійснення корпоративної соціальної відповідальності у всіх провідних компаніях, корпораціях країн майже однакові. Але необхідно констатувати той факт, що, наприклад, американські та європейські компанії більше займаються корпоративною соціальною відповідальністю у порівнянні з українськими. Тому вважаємо за доцільне поширення соціальної відповідальності у вітчизняному бізнес-середовищі і забезпечення на цій основі балансу направлених на розвиток економіки держави та соціальних інвестицій.

Протягом дослідження встановлено, що особливість здійснення підприємницької діяльності в сучасних умовах полягає в необхідності вкладення грошових ресурсів в нематеріальні активи. Функціонування бізнесу розглядається суспільством не лише за величиною економічних показників, а і за дотриманням етичних норм ведення бізнесу. Переважають ті підприємства, які гарантують прозорість, екологічність і якість своєї діяльності, опікуються працівниками, партнерами і суспільством у цілому.

Світовим досвідом доведено, що соціальні програми (а їх розробка повинна відповідати чинному законодавству в країні) впливають на рівень капіталізації компаній. Адже якщо бізнес є соціально відповідальним, то він конкурентоспроможний, привабливий для інвесторів. Внаслідок чого стає можливим більш вільний доступ до капіталу, що є вагомою конкурентною перевагою компанії. Якщо ж бізнес не соціально орієнтований – це не бізнес. Вважаємо, що у випадках, коли людина достатньо заробляє – вона повинна допомагати іншим. Саме тому корпоративна соціальна відповідальність, на наш погляд, – це один з діючих важелів реальної конкуренції.

Корпоративна соціальна відповідальність дає можливість компаніям вигідно відрізнитися від інших, не орієнтованих соціально, демонструючи свій високий рівень громадської відповідальності, а це, в свою чергу, формує позитивне ставлення інвесторів. Дуже важливим вважаємо будівництво відносин з постачальниками – партнерами по доходах у бізнесі на основі довіри і порядності.

Крім того, застосування компанією міжнародних принципів та стандартів при реалізації соціальної відповідальності дає перспективи розширення кількості нових потенційних споживачів, що також є позитивним в умовах конкурентної боротьби за споживача як на внутрішніх, так і на світових ринках.

Соціально орієнтований бізнес виховує не лише своїх бізнес-партнерів, споживачів, а і співробітників. Слід вказати, що в галузі соціального розвитку регіонів розробляються соціальні пакети. Деякі компанії вимушені займатися, наприклад у галузі освіти, підготовкою трудового ресурсу - фахівців для себе (інакше у компанії не буде вистачати якісно працюючих кадрів).

Яскравим прикладом соціально відповідальної компанії в Миколаївській області є ТОВ СП «НІБУЛОН» з вертикально-інтегрованою організаційною структурою. Ця компанія здійснює управління персоналом наближено до японської моделі, що передбачає довічний найм працівників, надання бонусів тим працівникам, які мають значний стаж роботи на підприємстві, а також горизонтальне переміщення працівників з метою їх всебічної підготовки перед призначенням на керівні посади.

Крім того, з метою сприяння зниженню техногенного навантаження на довколишнє середовище, «НІБУЛОН» реалізовує проект поглиблення дна Південного Бугу, що дасть можливість перевезення 1 млн т сільськогосподарської продукції річним транспортом і, як результат, - зменшення навантаження на автошляхи України. А реалізація суднобудівельної програми компанії «НІБУЛОН» забезпечить додаткові робочі місця для металургів і машинобудівників країни [2].

Наведений приклад компанії «НІБУЛОН» демонструє той факт, що інколи бізнес заміщує державу. І тому соціальне спрямування бізнесу має бути політикою держави. Вважаємо доцільним моральну підтримку і стимулювання кращих компаній у цій сфері діяльності.

Корпоративна соціальна відповідальність у США ініціюється компаніями і передбачає максимальну самостійність корпорацій у визначенні свого суспільного вкладу, при цьому державне регулювання є мінімальним (вона законодавчо стимулює соціальні інвестиції у вигідні для суспільства сфери через відповідні податкові пільги та заліки).

Висновки. Отже, для ефективного розвитку корпоративної соціальної відповідальності необхідно поєднати всі структурні елементи підприємства: економічні, екологічні та соціальні.

Соціальна відповідальність бізнесу в Україні покликана підпорядкувати виробництво інтересам споживача, застосувати новітні технології, використовувати грошові кошти в межах країни, створити робочі місця, урізноманітнити і збагатити зміст праці та активізувати її мотивацію, забезпечити відповідний рівень оплати праці, підвищити відповідальність і дисциплінованість працівників, надати їм рівні можливості для реалізації своїх інтелектуальних та творчих здібностей, забезпечити відповідну якість умов праці, побуту і відпочинку. Адже розв'язання соціальних питань є таким же важливим завданням для сучасного підприємства, як і отримання прибутку та економічне зростання компанії.

Вважаємо, що держава повинна на законодавчому рівні спонукати компанії займатися соціальною відповідальністю, це має бути закладено в стратегіях розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Буковинська М. П. Повернутися обличчям до людей: соціальна відповідальність організацій АПК / М. П. Буковинська // Сучасні проблеми та перспективи міжнародної інтеграції аграрного сектору економіки України : Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції та П'ятнадцятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників, Київ, 14 травня 2015 р. / Редкол. : Ю. О. Лупенко, Я. М. Гадзало, М. Я. Дем'яненко та ін. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2015. – С. 454-458 (596 с.).
2. Мирошниченко А. Петр Порошенко : «На таких компаніях, як «НИБУЛОН», и держится сегодня Украина» / А. Мирошниченко // Южная правда. – 2015. – № 117(23443). – С. 1-2.
3. Проект Постанови про Концепцію переходу України до сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.
4. Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://wdc.org.ua/uk/services/country-profiles-visualization>.
5. Царик І. М. Особливості ринкового і державного регулювання соціальної відповідальності бізнесу в умовах циклічності економіки / І. М. Царик // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 1 (115). – С. 155-159.
6. Яневич Н. Я. Соціальні інвестиції: сутність і класифікація / Н. Я. Яневич [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Logistyka/2010_690/26.pdf. – Назва з екрану.

А. В. Бурковская, Т. И. Лункина. Развитие корпоративной социальной ответственности в Украине

В статье рассмотрены индикаторы устойчивого развития страны, раскрыта сущность и значение социальной ответственности бизнеса. Исследованы особенности корпоративной социальной ответственности в Украине. Определены основные направления улучшения социальной ответственности отечественного бизнеса. Доказано, что корпоративная социальная ответственность дает возможность компаниям выгодно отличаться от других, не ориентированных социально, демонстрируя свой высокий уровень общественной ответственности.

Ключевые слова: корпоративная социальная ответственность, бизнес, социальные инвестиции, социальная деятельность, социальный пакет.

A. Burkovskaya, T. Lunkina. Corporate social responsibility development in Ukraine

In the article the indicators of country's sustainable development are discussed. The essence and importance of social responsibility are grounded. The features of corporate social responsibility in Ukraine are given. The main directions of improving the social responsibility of national business are defined. It is proved that corporate social and public responsibility of companies gives them an opportunity to be standing out comparatively with not socially oriented enterprises.

Keywords: corporate social responsibility, business, social investment, social activities, social (benefits) package.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

- М. П. Сахацький, І. В. Ксьонжик.** Експортна діяльність аграрних підприємств України: тенденції, специфіка, формування потенціалу 3
- І. В. Гончаренко.** Стратегічні напрями реалізації рекреаційного потенціалу регіону 13
- О. М. Вишневська, Н. В. Бобровська.** Наближення до міжнародного законодавства у збереженні і відновленні навколишнього середовища України 20
- Ю. А. Кормишкін.** Організаційно-економічні відносини аграрних підприємств – суб'єктів ЗЕД 30
- А. В. Бурковська, Т. І. Лункіна.** Розвиток корпоративної соціальної відповідальності в Україні 38
- Ю. В. Тимчишин-Чемерис.** Туристичний кластер – форма розвитку та успіху туристичної діяльності регіону 44
- Р. Ш. Садридінєв.** Тенденції та особливості розвитку зовнішньої торгівлі аграрних підприємств Миколаївської області 58
- Н. О. Шишпанова.** Державна політика розвитку трудового потенціалу сільських територій 68
- С. І. Павлюк.** Світова практика державного регулювання розвитку сільських територій 77
- А. П. Кричинюк.** Реформування діяльності рейтингових агентств на мікрорівні банківської системи України 87

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

- А. К. Антипова.** Трави на півдні України: проблеми і шляхи їх подолання 102
- О. В. Буйний, В. Г. Кур'ята, В. В. Рогач..**
Дія 6-бензиламінопурину на формування та функціонування фотосинтетичного апарату томатів 111
- В. І. Лопушняк, Г. М. Грицуляк.** Динаміка вмісту заліза і мангану в осаді стічних вод за тривалого зберігання та компостування ... 119

Л. А. Покопцева, О. А. Єременко, Д. В. Булгаков. Використання регуляторів росту рослин для передпосівної обробки насіння соняшнику гібриду Армада.....	127
І. А. Янченко. Вплив сортових особливостей монарди двійчастої на формування рослинної сировини при вирощуванні в умовах Південного степу України	136
В. Г. Пелих, С. В. Ушакова. Підвищення продуктивності свиней шляхом поєднаності батьківських пар у двопорідному схрещуванні	145
С. О. Бондар. Оцінка бугаїв-плідників за проявом поєднаних ознак у їх дочок	153
І. С. Піщан. Висока активність реалізації рефлексу молоковіддачі у корів швіцької породи на доїльній установці типу “Паралель”.....	161